

ROCZNIK TOMISTYCZNY
9 (2020) 2

ROCZNIK TOMISTYCZNY
9 (2020) 2

ΘΩΜΙΣΜΟΣ ΤΑ ΧΡΟΝΙΚΑ
ANNARIUS THOMISTICUS
THOMISTIC YEARBOOK
THOMISTISCHES JAHRBUCH
ANNUAIRE THOMISTIQUE
ANNUARIO TOMISTICO
TOMISTICKÁ ROČENKA

ROCZNIK TOMISTYCZNY
9 (2020) 2

Naukowe Towarzystwo Tomistyczne
WARSZAWA

KOMITET REDAKCYJNY / EDITORIAL BOARD:

Michał Zembrzuski (sekretarz / secretary), Magdalena Płotka (zastępca redaktora naczelnego / deputy editor), Dawid Lipski, Natalia Herold (internet), Izabella Andrzejuk, Artur Andrzejuk (redaktor naczelny / editor-in-chief)

RADA NAUKOWA / SCIENTIFIC COUNCIL:

Adam Wielomski, Stanisław Wielgus, Antoni B. Stępień, Sławomir Sobczak, Arkady Rzegocki, Andrzej Maryniarczyk, Marcin Karas, Krzysztof Kalka, Mieczysław Gogacz, Pavol Dancák, Paul J. Cornish, Mehmet Zeki Aydin, Artur Andrzejuk, Anton Adam

RECENZENCI / REVIEWERS

Antoni B. Stępień, Marcin W. Buwała, Paul J. Cornish, Tomasz Pawlikowski, Marcin Trepczyński, Piotr Mazur, Grzegorz Hołub, Andrzej Jonkisz, Marek Prokop, Mikołaj Krasnodębski, Marek Porwolik, Henryk Anzulewicz, Piotr Jaroszyński, Imelda Chłodna-Błach

REDAKCJA JĘZYKOWA / LANGUAGE EDITORS

Elżbieta Pachciarek (j. polski), Bernice McManus-Falkowska, Ewa A. Pichola, Magdalena Płotka (j. angielski), Christel Martin, Iwona Bartnicka (j. francuski), Adam M. Filipowicz, Michał Zembrzuski (greka, łacina)

PROJEKT OKŁADKI

Mieczysław Knut

OPRACOWANIE GRAFICZNE, SKŁAD I ŁAMANIE

Maciej Głowacki

© Artur Andrzejuk / Naukowe Towarzystwo Tomistyczne (wydawca / editor)

Warszawa 2020

ISSN 2300-1976

Unikalny numer identyfikacyjny – 493506

Rocznik Tomistyczny ukazuje się dzięki pomocy Jacka Sińskiego

Redakcja Rocznika Tomistycznego
ul. Klonowa 2/2
05-806 Komorów POLSKA
www.roczniktomistyczny.pl
e-mail: redakcja@roczniktomistyczny.pl

Druk i oprawa: Sowa Sp. z o.o.
ul. Raszyńska 13
05-500 Piaseczno
www.sowadruk.pl

Spis treści

Od Redakcji.....	9
------------------	---

Rozprawy i artykuły

Przemysław Artemiuk Zbawienie w ujęciu Marcina Lutra i św. Tomasza z Akwinu. Próba soteriologii porównawczej w perspektywie chrystologii kard. Ch. Schönborna.....	13
Jan Pocij O związku między istościami a świadomością i jaźnią.....	41
Dawid Lipski John Peckham's dispute with Thomas Aquinas at the University of Paris – Causes and Effects....	73
Martyna Koszkało Free Will and Moral Evil: John Duns Scotus's Theory.....	89
Marcin Karas Czy Mikołaj Kopernik był filozofem średniowiecznym?	107
Tomasz Ćwiertniak W poszukiwaniu źródłowego doświadczenia filozoficznego. Paralele pomiędzy fenomenologią i filozofią dialogu a współczesnym tomizmem egzystencjalnym	115
Artur Andrzejuk Gilsonian method of the history of philosophy	133
Marek Prokop Metoda identyfikacji bytu w metafizyce tomizmu konsekwentnego.....	145
Janusz Węgrzecki Tomizm jako perspektywa teoretyczna nauk o polityce.....	161
Marcin Klimski Zdroworoządkowe poznanie w praktyce edukacji ekologicznej Kościoła katolickiego	173
Maciej Kulik Arystotelesowsko-tomistyczna koncepcja animacji a współczesne spory bioetyczne.....	187
Michał Ziółkowski <i>Causa irrationabilitatis</i> , czyli o źródłach transhumanistycznej antropologii	203

Edycje i tłumaczenia

Maciej Stanek Kwestia <i>Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus</i> z zachowanych w rękopisie BJ 2118 <i>Collectanea de anima</i>	229
<Anonymus> <i>Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus?</i>	239

Sprawozdania i recenzje

Natalia Herold Działalność Naukowego Towarzystwa Tomistycznego w roku akademickim 2019/2020.....	251
---	-----

Michał Zembrzusi	
Obecność myśli tomistycznej na XI Polskim Zjeździe Filozoficznym w Lublinie	257
Izabella Andrzejuk	
Tomizm konsekwentny. Sprawozdanie z Sympozjum tomistycznego, połączonego z wręczeniem Nagród im. Mieczysława Gogacza 16 listopada 2019 roku.....	265
Jerzy Nitychoruk	
Dzieło stworzenia oczami geologa	269
Maciej Bała	
Filozoficzna apologia religii. Propozycja Piotra Moskala.....	277
Jacek Salij	
Rzetelna rekonstrukcja Tomaszowej antropologii. Recenzja Henryk Majkrzak, <i>Antropologia integralna w „Sumie teologicznej” św. Tomasza z Akwinu</i> , Kraków brw., Wydawnictwo „SPES”, Kraków brw., stron 415.....	287
Maciej Nowak	
Recenzja Bartłomiej Krzych, <i>Książeczka o niczym. Prolegomena do nicologii</i> , Siemianowice Śląskie 2017, stron 127.	293
Magdalena Płotka	
Tomasz z Akwinu a interpretacja skanów mózgu. Recenzja Piotr Lichacz, <i>Neuroetyka a Tomasz z Akwinu. O użyteczności myśli średniowiecznej we współczesnych debatach etycznych</i> , Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2018, stron 374.....	299
Artur Andrzejuk	
Jacek Woroniecki – mistrz intelektualnego katolicyzmu. Recenzja Piotr S. Mazur, Barbara Kiereś, Ryszard Skrzyniarz, Agata Płazińska: <i>Jacek Woroniecki</i> , red. P. S. Mazur, (<i>Pomniki polskiej filozofii chrześcijańskiej</i> , red. Maciej Bała, Piotr S. Mazur), Kraków 2019, stron 213; też w wersji angielskiej, tamże, stron 218.....	303
Magdalena Płotka	
Filozofia intelektu i filozofia umysłu między średniowieczem a współczesnością. Recenzja Michał Zembrzusi, <i>Filozofia intelektu. Tomasz z Akwinu koncepcja intelektu możliwościowego i czynnego</i> , Wydawnictwo Liberi Libri, bmnw 2019, stron 404.....	307
Anna Palusińska	
Jak istnieje film? Recenzja Artur Mamcarz-Plisiecki, <i>Filozofia i retoryka filmu. Perspektywa realizmu filozoficznego</i> , Lublin 2019, stron 352.	311
Artur Andrzejuk	
Recenzja Anna Mandrela, <i>Tomizm Garrigou-Lagrange’a wobec wizji filozoficznej Teilharda de Chardin</i> , Kraków 2018, stron 249.....	319
Marcin W. Bukala	
Recenzja Paolo Evangelisti, „ <i>Vide igitur, quid sentire debeas de receptione pecuniae</i> ”. <i>Il denaro francescano tra norma ed interpretazione (1223-1390)</i> , Fondazione CISAM, Spoleto 2019, stron X-320.....	323
Bartłomiej Uzar	
Recenzja Bartłomiej Krzych, <i>Liturgia jako auctoritas w myśli teologicznej św. Tomasza z Akwinu na przykładzie traktatu „De Christo” w „Sumie teologii”</i> , Wydawnictwo UNUM, Kraków 2020, stron 141.....	329
Nota o autorach.....	337

Table of Contents

From the Editors.....	9
-----------------------	---

Dissertations and Articles

Przemysław Artemiuk Salvation in Martin Luther's and St. Thomas Aquinas's Account. An Attempt of Comparative Soteriology in the Perspective of Christology of Card. Ch. Schönborn.....	13
Jan Pociąg On Relation between ities and consciousness and the self.....	41
Dawid Lipski John Pecham's dispute with Thomas Aquinas at the University of Paris – Causes and Effects.....	73
Martyna Koszkała Free Will and Moral Evil: John Duns Scotus's Theory	89
Marcin Karas Was Nicolaus Copernicus a medieval philosopher?	107
Tomasz Ćwiertniak In Search of the Source Experience in Philosophy. Parallels between Phenomenology, the Philosophy of Dialogue and Contemporary Existential Thomism.....	115
Artur Andrzejuk Gilsonian method of the history of philosophy	133
Marek Prokop The method of identifying being in the metaphysics of consequent Thomism.....	145
Janusz Węgrzecki Thomism as an Approach in Political Science	161
Marcin Klimski Common sense cognition in Catholic Church's practice of environmental education	173
Maciej Kulik The Aristotelian-Thomistic Conception of Animation and the Contemporary Bioethical Dilemmas.....	187
Michał Ziółkowski <i>Causa irrationabilitatis</i> , on Sources of Transhumanist Anthropology.....	203

Editions and Translations

Maciej Stanek Question <i>Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus</i> of the <i>Collectanea de anima</i> preserved in MS. BJ 2118	229
<Anonymus> <i>Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus?</i>	239

Reports and reviews

Natalia Herold Activities of the Scientific Thomistic Society in the 2019/2020 academic year.....	251
--	-----

Michał Zembrzuski	
The presence of Thomistic thought at the 11th Polish Philosophical Congress in Lublin...	257
Izabella Andrzejuk	
Consequent Thomism. Report on the Thomistic Symposium, and Mieczysław Gogacz's award ceremony, November 16, 2019	265
Jerzy Nitychoruk	
The creation through the eyes of a geologist.....	269
Maciej Bała	
Philosophical apology of religion. Piotr Moskal's proposal	277
Jacek Salij	
Reliable reconstruction of Thomas Aquinas's anthropology. Review: Henryk Majkrzak, <i>Antropologia integralna w „Sumie teologicznej” św. Tomasza z Akwinu</i> , Wydawnictwo „SPES”, Kraków brw., pp. 415.....	287
Maciej Nowak	
Review: Bartłomiej Krzych, <i>Księżeczka o niczym. Prolegomena do nicologii</i> , Siemianowice Śląskie 2017, pp. 127.....	293
Magdalena Płotka	
Thomas Aquinas and the interpretation of brain scans. Review: Piotr Lichacz, <i>Neuroetyka a Tomasz z Akwinu. O użyteczności myśli średniowiecznej we współczesnych debatach etycznych</i> , Wydawnictwo IFiS PAN, Warszawa 2018, pp. 374.....	299
Artur Andrzejuk	
Jacek Woroniecki - a master of intellectual Catholicism. Review: Piotr S. Mazur, Barbara Kiereś, Ryszard Skrzyniarz, Agata Płazińska: <i>Jacek Woroniecki</i> , red. P. S. Mazur, (<i>Pomniki polskiej filozofii chrześcijańskiej</i> , red. Maciej Bała, Piotr S. Mazur), Kraków 2019, pp. 213; English version, ibidem, pp. 218.....	303
Magdalena Płotka	
Philosophy of intellect and philosophy of mind between the Middle Ages and modern times. Review: Michał Zembrzuski, <i>Filozofia intelektu. Tomasz z Akwinu koncepcja intelektu możliwościowego i czynnego</i> , Wydawnictwo Liberi Libri, bmnw 2019, pp. 404.	307
Anna Palusińska	
How does the movie exist? Review: Artur Mamcarz-Plisiecki, <i>Filozofia i retoryka filmu. Perspektywa realizmu filozoficznego</i> , Lublin 2019, pp. 352.....	311
Artur Andrzejuk	
Review: Anna Mandrela, <i>Tomizm Garrigou-Lagrange'a wobec wizji filozoficznej Teilharda de Chardin</i> , Kraków 2018, pp. 249.....	319
Marcin W. Bukala	
Review: Paolo Evangelisti, „ <i>Vide igitur, quid sentire debeas de receptione pecuniae</i> ”. <i>Il denaro francescano tra norma ed interpretazione (1223-1390)</i> , Fondazione CISAM, Spoleto 2019, stron X-320.....	323
Bartłomiej Uzar	
Review: Bartłomiej Krzych, <i>Liturgia jako auctoritas w myśli teologicznej św. Tomasza z Akwinu na przykładzie traktatu „De Christo” w „Sumie teologii”</i> , Wydawnictwo UNUM, Kraków 2020, pp. 141.....	329
Note about authors.....	337

Od Redakcji

W 2020 roku po raz pierwszy podzieliliśmy nasz „Rocznik” na dwa zeszyty. Pierwszy z nich w całości poświęcony jest o. Józefowi M. Bocheńskiemu z okazji przypadającej w tym roku 25. rocznicy jego śmierci. Zeszyt drugi ma (charakterystyczną dla „Rocznika”) postać magazynu tomistycznego. Otwiera go obszerna rozprawa Przemysława Artemiuka z teologii, ukazująca polemiczne momenty w ujęciu zbawienia przez Tomasza z Akwinu i Marcina Lutra. Podobnie polemiczno-porównawczy charakter ma artykuł Tomasza Ćwiertniaka na temat koncepcji „doświadczenia filozoficznego” oraz tekst Macieja Kulika omawiający bioetyczne dyskusje wokół problemu animacji. Natomiast Dawid Lipski omawia (po angielsku) polemikę jaką prowadził na Uniwersytecie Paryskim Jan Peckham z Tomaszem z Akwinu na temat filozoficznie ujętej struktury człowieka. Mamy ponadto artykuł o Janie Dunsie Szkocie (Martyna Koszkało) i tekst o Koperniku (Marcin Karas).

Wyróżniającym się zagadnieniem w tym zeszycie „Rocznika Tomistycznego” jest metodologia filozofii, którą podejmują Marek Prokop i Artur Andrzejuk. Ponadto numer przynosi artykuły z pogranicza filozofii bytu i filozofii przyrody (Jan Pocięj i Michał Ziółkowski). Dwa teksty dotyczą zastosowań ustaleń filozoficznych do innych dziedzin: nauk o polityce (Janusz Węgrzecki) i edukacji ekologicznej (Marcin Klimski).

Zeszyt przynosi także ciekawą edycję, przygotowaną przez Macieja Stanka, jednej z kwestii z *Collectanea de anima*, powstałych na Uniwersytecie Krakowskim w 2. połowie XV wieku i przechowywanych w Bibliotece Jagiellońskiej jako rękopis BJ 2118.

Ponadto dział sprawozdań i recenzji prezentuje jak zwykle sprawozdanie z działalności Naukowego Towarzystwa Tomistycznego (Natalia Herold) oraz sprawozdanie z uroczystości związanych z Nagrodą im. Profesora Mieczysława Gogacza (Izabella Andrzejuk), tym razem wzbogacone o wykład Jerzego Nitychoruka, pt. *Dzieło stworzenia oczami geologa*, wygłoszony podczas gali Nagrody w 2019 roku. Natomiast Michał Zembrzuski omawia udział tomistów w XI Polskim Zjeździe Filozoficznym, który odbył się w Lublinie we wrześniu 2019 roku.

Ponadto wydrukowaliśmy kilkanaście różnych recenzji. Jest wśród nich omówienie działalności naukowej i publikacyjnej Piotra Moskala, podsumowujące w pewien sposób jego dokonania na polu filozofii religii, napisane przez Macieja Bałę. Z pozostałych recenzji jedne są wnikliwe i krytyczne, a inne stanowią krótkie omówienia sygnalizujące jakąś publikację. Ich ilość świadczy jednak, że wciąż dużo ukazuje się publikacji oscylujących wokół problematyki filozoficznej lub teologicznej, podejmowanej w duchu nauki Tomasza z Akwinu.

Życzylibyśmy Czytelnikom i sobie, aby tak pozostało!

Artur Andrzejuk
Redaktor Naczelny

|4^r| Utrum universale nihil sit aut posterius suis singularibus?

Edidit: Maciej Stanek

<Introductio>

Praesens quaestio ad quod propositum sit inducta hic et mota ut intelligatur.

<Nota 1.> Sciendum est quod Aristoteles in textu¹ movens alias difficultates (et tales difficultates sunt quinque etc.)¹ circa naturam ipsius animae, de definitione ipsius animae notabilem difficultatem ponit. *Et illa quae huiusmodi difficultatem <ingerunt>² inquirentibus definitionem reducuntur ad tria*, ut reffert hoc Doctor Sanctus in Commento³: *primo circa substantiam animae, secundo circa partes eius, tertio circa adiutorium, quod necessarium est circa definitionem animae. Circa³ substantiam, inquit, est dubitatio de*

genere: hoc enim primo quaerimus in definitione cuiuslibet rei, ut scilicet sciamus genus. Et ideo quaerendum est in quo genere ponenda sit anima – utrum scilicet in substantia vel in quanto, vel in quali. Et non solum accipiendum⁴ est genus supremum, sed propinquum. Neque enim quando hominem definimus, substantiam accipimus, sed animal. Et si invenimus in genere substantiae, adhuc (cum quodcumque genus dicatur dupliciter: hoc quidem potentia, hoc autem actu) quaerendum erit utrum anima sit potentia vel actus. Item, quia substantiarum quaedam est composita, quaedam simplex, quaerendum erit utrum anima sit compo-

¹ et tales ... etc.] *mg. dex.*

² <ingerunt>] *inhierunt(!) (scripsi secundum Thomam de Aquino)*

³ circa] *da(!) add. sed exp.*

⁴ accipiendum] *corr. ex accipere*

sita aut simplex; utrum partibilis aut impartibilis⁵. Item, adhuc dubitatio est circa ea quae participant <definitione>⁶: quaedam enim definiuntur ut genus, quaedam vero ut species, et ideo videtur quaestio esse utrum definitio animae sit sicut generis aut sicut speciei specialissimae.

Nam aliqui quaerentes de anima videntur solum dicere de anima humana. Et quia apud antiquos philosophos, inquit Thomas, erat duplex opinio de anima: Platonici enim qui ponebant universalialia separata, scilicet quod essent formae et ydeae, et erant causae rebus particularibus, cognitionis et esse, volebant quod esset quaedam anima separata per se, quae esset causa et idea animabus particularibus; et quia quidquid invenitur in eis, derivatur ab illa; <naturales autem philosophi volebant, quod non essent substantiae universales nisi particulares tantum>⁷, et quod universalialia nihil sunt in rerum natura; et propter hoc est quaestio: utrum sit quaerenda⁸ communis ratio animae, sicut dicebant Platonici, vel huius et illius animae, sicut dicebant⁹ naturales, ut scilicet animae equi et bovis¹⁰.

Aristoteles autem vult quod quaeratur ratio utriusque: et communis animae, et cuiuslibet speciei. Quod autem circa hoc ait¹¹ „animal universale aut nihil est, aut posterius est”^{miii}: sciendum est, inquit Thomas,

quod de animali universali possumus loqui dupliciter: aut secundum quod est universale, quod scilicet unum est in multis et de multis, aut secundum quod est animal, et hoc secundum quod est in rerum natura, aut secundum quod est in intellectu. Secundum quod est in rerum natura, <Plato voluit animal universale aliquid esse, et esse prius particulari; quia, ut dictum est, posuit universalialia separata et ideas. Aristoteles autem vult quod ut sic, nihil est in rerum natura>¹². Et si aliquid est, dixit illud esse posterius. Si¹³ autem accipiamus naturam universalis non secundum quod subiacet intentioni universalitatis, sic aliquid est et prius, sicut quod est potentia prius est quam illud quod est in actu.

Ex quo notabili patet ad quod propositum: Aristoteles haec verba de universali protulit, et per consequens ad idem propositum haec quaestio hic moveri consueta est.

<Nota 2.> Secundo sciendum quod de natura universalis et de eius positione et explanatione locus huic materiae hic non habetur, quia principaliter praesens scientia de hoc se non occupat, cum omnia in scientia considerata debent attribui subiecto illius scientiae. Constat autem clare ex praecedentibus quod subiectum huius scientiae non claudit sub

⁵ impartibilis] Thomas de Aquino isto loco aliquam aliam quaestionem addidit: est etiam quaestio utrum sit unius speciei omnis anima ad omnem animam, aut non. Et si non sit unius speciei, adhuc est quaestio utrum differant etiam genere, vel non

⁶ <definitione>] definitionem

⁷ <Naturales ... tantum>] om. (scripsi secundum Thomam de Aquino)

⁸ quaerenda] Thomas de Aquino isto loco addidit: solum una

⁹ dicebant] platonices add. sed exp.

¹⁰ et bovis] Thomas de Aquino isto loco scripsit: vel hominis, aut Dei. Et dicit Dei quia credebant corpora caelestia esse deos, et dicebant ea esse animata

¹¹ ait] corr. ex agit

¹² <Plato ... natura>] om. hom. (scripsi secundum Thomam de Aquino)

¹³ si] mg. dex. corr. in potentia

se tractatum universalium, sed magis hoc negotium spectat ad primam philosophiam, ut ad 7^m Metaphysicae et ad librum Porphyrii, tamen propter verba hic ab Aristotele posita, et magis propter exercitium et profectum in hac materia proficetur volentium tractabitur hic de universali, sumptis illis pro adiutorio qu-

ae in Metaphysica et in Porphyrio determinari solent, et quae doctores peripatetici, ut Doctor Sanctus et signanter Albertus Magnus, in 5° Metaphysicae et in aliis locis multis posuerunt. Ex quibus et eorum determinatione praesentis quaestionis decisio est accepta.

<Divisio quaestionis>

In qua quidem quaestione, etsi multa per necessaria ad rogationem universalium sunt adducta, sed ut sub meliori ordine et faciliori processu habentur, oportet processum eiusdem imitare, et Doctoris Doctorum Ecclesiae passus et summae hic inscribentur. Ex quibus facilior intelligentia et promptior memoria potest

haberi in hiis qui huic materiae vellunt intendere cum profectum.

Pro quo primo ponentur notabilia declarantia materiam propositam, subiungentur deinde conclusiones, et tertio movebuntur argumenta quae examinantur ea quae in notabilibus et in conclusionibus erunt dicta.

<Articulus I>

Quantum igitur ad primum, videlicet descendendo ad notabilia, debet attendi difficultas huius materiae quae, ut facilius attendi(?) possit, servari debet dictum ab Aristotele in 1° Physicorum^{iv}, qui dixit „innatam et ingenitam nobis esse viam de communibus ad specialia”. Ideo primo ponitur notabile generale et commune quod declarabit quomodo antiqui philosophi tripartiti fuerunt et variomodo de positione universalium sentientes; deinde sequeretur secundum notabile: quomodo peripatetici sentiebant de universali et quomodo diviserunt universale; et deinde erunt notabilia quae specia-

lius cognitionem universalium declarabuntur.

<Nota 1.> Notandum igitur primo: de positione universalium tres fuerunt viae seu opiniones. Prima fuit Epicurerum(!) (unde Epicurus(!)), de quorum numero fuit Eraclitus et alii <ponentes>¹⁴ universalium coniuncta esse¹⁵ singularibus, tam secundum esse |4^v| quam secundum rationem. Et ita nihil de universalibus quaerebant, sed credebant ea esse eadem omnino singularibus. Hii etiam nihil esse dicebant nisi quod sentiretur, et omnia quae sunt asaumabant esse in continuo motu et transmutatione. Et cum scien-

¹⁴ <ponentes>] posuntur(!)

¹⁵ esse] *supr.*

tia sit necessariorum (<1°>¹⁶ Posteriorum^v) se habere aliter, negabat Eraclitus scientiam ferre de rebus, et (ut requirit Aristoteles 4° Metaphysicae^{vi}) ad tantum inconueniens Eraclitus devenerat quod nihil voluit credere aut loqui de rebus. Et, ut ibidem dicit Albertus^{vii}, quod *Eraclitus <tandem post>*¹⁷ *longum studium in fine vitae suae in philosophia oppinatus est nihil penitus de aliquo verum dicere, quia ante dictum mutaretur ad aliam formam per quam dictum falsificaretur; ideo dixit digitum debere movere quod significaretur res in continuo esse motu. Et cum Crisipus(!)*¹⁸ *discipulus eius, dixit quod bis eadem aqua secundum formam ab eo qui flumen intrat hauriri non potest, prohibuit eum increpando, dicens quod nec semel hauriri potest, quin ante <haustum>*¹⁹ *ad substantiam non aquae mutata sit. Hic et contradictoria concessit simul esse vera, ut de hoc late in 4° Metaphysicae*^{viii} *quis videre potest.*

Post Eraclianos venit *Socrates de Macedonia, vir quidem inter stoicos praecipuus, qui solum locutus fuit in moralibus et nihil dixit de natura universalis*, ut dicitur <1°>²⁰ Metaphysicae in littera Commentii^{ix} (et super eadem litteram Averroes^x dicit „Socratem fuisse primum eorum qui locuti sunt de philosophia morali”). *Hic Socrates, licet vir excellentissimus fuit et omnibus scientiis plenus, extiperat; et de eo refert Albertus 1° Metaphysicae*^{xi}. *De*

philosophia tamen naturali se non intramissit, sed solum circa moralia versabatur, in quibus ipse quaesivit universale, ut habetur 1° Metaphysicae^{xii} (etiam in communi nostra translatione); et, ut ibidem^{xiii} habetur: *ipse fuit primus firmans intellectum de <definitionibus>*²¹ *quae dantur per universalialia.*

Etsi haec opinio quae sic negat universalialia et scientiam rerum speculativam possit multipliciter improbari, ad propositum tamen contra eam sufficit haec ratio sive improbens argumentum: „*omnes homines natura scire desiderant*”; *sed tale desiderium non est frustra; igitur possibile est nos habere scientiam de rebus. Maior 1° Metaphysicae*^{xiv}. Minor probatur, quia quod est a natura, non est frustra, ut dicit Aristoteles 1° Caeli^{xv}: „Deus et natura nihil faciunt frustra”, igitur...; et post eum Averroes super Metaphysica²² commento 10^{xvi} dicit: „*nulla <res>*²³ *est otiosa in fundamento naturae*”. *Ex hiis probatis multipliciter sequitur: possibile est nos habere scientiam; et omnis scientia est universalium; igitur universalialia sunt. Minor, quia de singularibus non est scientia*²⁴, *quia „sunt infinita, ideo relinquenda ab arte*^{xvii}, *ut dicit Porphirius*^{xviii}.

Alia opinio sive via fuit Platonis qui apud Aristotelem 7° Metaphysicae dicitur minor Socrates, *vel quia minor fuisset in intellectu*^{xix}, *vel quia fuit discipulus eius*^{xx}. Hic Plato posuit universalialia esse

¹⁶ <10>] 5o 2o

¹⁷ <tandem post>] tantumdem per (scripsi secundum Albertum Magnum)

¹⁸ Crisipus] apud Albertum Magnum: Aristippus

¹⁹ <haustum>] augustum

²⁰ <10>] 2o

²¹ <definitionibus>] divisionibus (scripsi secundum Aristotelem et Albertum Magnum)

²² Metaphysica] rectius Metaphysicam

²³ <res>] addidi secundum Averroem

²⁴ scientia] sensus est singularium intellectus vero universalium add. mg. sin.

formas separatas a singularibus secundum esse et rationem, et extra intellectum cognoscentem et causantem simul, hoc est divisim, et etiam extra intellectum cognoscentem tantum, scilicet inquantum existentes singularium²⁵ quidditates et exemplaria producendi et principia essendi et media cognoscendi ipsa singularia. *Ad quae exemplaria dator formarum respiciens ex eis tamquam ex quibusdam sigillis transduceret imagines quas singularibus imprimit in similitudinem idearum pariformiter, sicut a sigillo artificiali vestigia conformia imprimuntur cerae, per quae vestigia illa cera dicitur participari sigillo (id est Dominus).^{xxi} Ille Plato dixit quod²⁶ dator formarum non necessitate quadam coactus, sed sola sua bonitate stimulatus imprimit imagines conformes sui rationibus idealibus in singularia, sicut artifex imprimit formas <artificiales>²⁷ in <praeiacentem materiam>²⁸, quae quidem formae similes sunt formis sive rationibus artificialibus in mente artificis praexistentibus.^{xxii} Ad²⁹ ponendum has formas – talia universalia (ut refert Averroes 2° Metaphysicae^{xxiii}) – movit Platonem dubitatio Eraclianorum(!)³⁰: videns verum in rebus naturalibus magnam fieri transmutationem, ut salvaret summam de rebus, posuit tales formas separatas <ingenerabiles>³¹ et incorruptibiles, a quibus res na-*

turales caperent esse et cognitionem finalem(?). Cognitionem dico passivam. *Tales enim ideae, <secundum>³² ipsum, influunt intellectui nostro species intelligibiles, et sedes earum, dixit, in comparibus stellis quae dantur rebus secundum meritam.^{xxiv} Motus³³ etiam fuerit <Platonis>³⁴ ad ponendum tales formas propter salvari generationes rerum sensibilium. Videmus enim aliqua singularia generari sine concursu causali actuum generantis particularis sibi similis, ut patet de eis quae per putrefactionem generabilia; et quia omne quod fit, fit a simili, necesse est ponere tales formas universales tamquam contraria quibus assimilantur generata. Posuit enim Plato, ut dicit Themistius super <12°>³⁵ Metaphysicae^{xxv}, tales formas esse causas generationis rerum tam per modum generantis quam per modum exemplarum. De hac opinione dicere latius et disputare principaliter pertinet ad 7^m Metaphysicae.*

Tertia opinio: peripateticorum – quorum dux et princeps fuit Aristoteles, et est media inter primas duas – qui ponunt universalia esse coniuncta |5^r| singularibus secundum esse et separata secundum rationem. Non quidem secundum rationem ratiocinantem tantum, id est secundum rationem necessariam, sed etiam secundum rationem rei rationabi-

²⁵ singularium] *corr. ex universalium*

²⁶ quod] *corr. ex quia*

²⁷ <artificiales>] artificiatas (*scripsi secundum Heymericum de Campo*)

²⁸ <praeiacentem materiam>] praeiacente materia (*scripsi secundum Heymericum de Campo*)

²⁹ Ad] *a hoc loco usque ad finem quaestio alia manu scripta est*

³⁰ Eraclianorum(!)] *apud Averroem: Herculeorum*

³¹ ingenerabiles] in generales

³² <secundum>] an(?)

³³ motus] *rectius: motivus*

³⁴ <Platonis>] plus

³⁵ <12o>] 7o

lis, ut homo, quamvis sit in Socrate et Platone, ratio tamen eius, id est definitio, abstrahitur a Socrate et Platone.

<Nota 2.> Notandum est secundo pro clariori viae huius³⁶ peripateticae intellectu et subtili veritate: *apud easdem peripateticos ponitur triplex universale, scilicet ante rem, in re et post rem. Universale ante rem, secundum Albertum 5° Metaphysicae^{xxvi}, dividitur in universale ante rem natura et tempore, et universale ante rem natura tantum. Universale ante rem natura et tempore est forma accepta in lumine intellectuali primae causae, in quo habet rationem principii formalis exemplaris et idealis³⁷ existens illic(?) lux, et vita nominum subsistentium. Sed ut hoc intelligatur, dicit Albertus^{xxvii}, considerandum omne agens per intellectum a se agit per exemplaria et rationes earum quae agit, ut domifactor per rationem domus quam in mente concipit facit domum materialem. Cum ergo „primum agens sit agens per intellectum”, ut habetur 12° Metaphysicae^{xxviii}, quoniam agit per rationes exemplares et ideales, illae vero rationes, si accipiuntur in <artificiali>³⁸ ratione fit, sicut sunt rationes operandi, et dicuntur exemplaria. Si vero accipiuntur in speculatione causae primae <sunt>³⁹ rationes cognoscendi et dicuntur ideae quibus mens divina plena est. Nam ipsa est causa omnium et omnia ab eterno praehabuit universaliter, id est materialiter et simpliciter apud se rationes quibus omnia determinate produxit. Quae rationes ideales dicuntur lumen intel-*

lectuale, quia lumen intellectus non est nisi ratio radians et illustrans intellectum nostrum (est sicut lumen nostri intellectus) potest dici ratio rei sive naturalis similitudo rei illustrans nostrum intellectum; et cum illae rationes sint intellectus primi divini, sequitur quod sint intellectualissimae. Immo sequitur quod nihil est intellectuale vel intelligibile nisi per reductionem in has rationes, quemadmodum omne tale per participationem reducitur ad tale per essentiam. Ex quo sequitur quod omnis scientia et omnis cognitio est per has ideas. Quod patet, quia omnis cognitio est per lumen intellectuale; sed fons hominis luminis intellectualis est mens (nam ideae sunt rationes); ergo omne quod intelligitur, intelligitur ut participat lumen intellectuale. Ex quo notum sequitur quod „sine his ideis nemo sapiens esse potest”^{xxix}. Ista ideae ad mentem divinam relatae sunt una substantia simplicissima, una mens et unus intellectus, quae sunt idem cum primo universorum principio, quod licet unum, tamen ut a diversis diversimode mutatur, plures ideae aequaliter distinctae attribuunt. <Nominatur>⁴⁰ enim idea principium primum ut mutatur ab aliquo creato. Et sic patet quod ideae relatae ad ea quorum sunt, aliqu-aliter sunt distinctae, secundum quod alias et alias rerum ad <mentem>⁴¹ divinam habitudines terminant. Unde Augustinus^{xxx}: „alia est ratio equi, alia hominis”. Minus simile aliquomodo solet

³⁶ huius] *supr.*

³⁷ idealis] *corr. ex ideonealis(?)*

³⁸ <artificiali>] arte causali

³⁹ <sunt>] *rep.*

⁴⁰ <nominatur>] nominat

⁴¹ <mentem>] mensem

adduci de centro circuli quod de se licet unum sit, diversificatum est tamen ratione, prout diversas habeat lineas ad ipsum protractas. *Huiusmodi ideas sive rationes exemplares in intellectu primi posuit Plato, non quidem extra⁴² intellectum primi subsistentes, quemadmodum imponit sibi Philosophus, ut refert Alexander super 7° Metaphysicae^{xxxix}, et adducit Eustratius <Commentator>⁴³ super primo Ethicorum^{xxxix}, ubi Eustratius, cum loquitur de Platonicis, ita dicit: „ideas non ita autem (supple: vis Platonici) sicut imponit eis Philosophus, sed ideas dicunt rationes empostatas, id est superstantes omnino et supererrectas corporibus et naturis, et numerum quendam divinum per quem, velut per exemplum, conditorem operari contingit materialem factionem”. In quibus verbis*

Eustratius⁴⁴ tria dicit de ideis. Primum quod sunt quaedam rationes: non extra intellectum primi, sed stantes super <totam naturam>⁴⁵, sicut et ipsum primum. Secundum est quod illae rationes sunt quasi factivae et practicae, quia non solum sunt rationes cognoscendi, sed etiam faciendi; hoc tangit cum dicit per eos conditorem operari quasi per exemplum. Tertium quod dicit de eis est quod habent quendam numerum divinum. Numerum quidem, quia unicuique speciei correspondet sua idea. Divinum autem, quia illae ideae non differunt secundum rem, sed secundum rationem⁴⁶, et sunt idem cum Deo, ut prius dictum est. <Pro>⁴⁷ positione idearum in mente divina est verbum Boethii in libro De Trinitate^{xxxix} qui ponit quod omnis forma quae est in materia est deducta a forma.

⁴² extra] apud Alexandrum Bonini de Alexandria: in

⁴³ <Commentator>] Commentatorem

⁴⁴ Eustratius] corr. ex Eustantis

⁴⁵ <totam naturam>] totum (scripsi secundum Alexandrum Bonini de Alexandria)

⁴⁶ rationem] Alexander Bonini de Alexandria isto loco addidit: quae quidem rationes sunt in intellectu divino

⁴⁷ <Pro>] prout

Przypisy końcowe

- i Cf. Aristoteles, *De anima* I, 1, 402a22 et sqq.
- ii et illa ... quod est in actu] Fere verbatim apud Thomam de Aquino, *Sententia De Anima* I, lect. 1, n. 10-13.
- iii Aristoteles, *De anima* I, 1, 402b9.
- iv Cf. Aristoteles, *Physica* I, 1, 184a16-19 (ed. F. Bossier, J. Brams, p. 7, v. 8-10).
- v scientia ... aliter] Cf. Aristoteles, *Analytica posteriora* I, 2, 71b10-12; cf. etiam *Auctoritates Aristotelis* 35, 8 (ed. J. Hamesse, p. 311, v. 86-87).
- vi Cf. Aristoteles, *Metaphysica* IV, 5, 1010a1 et sqq. (ed. G. Vuillemin-Diem, p. 84, v. 468 et sqq.).
- vii Eraclitus ... sit] Cf. Albertus Magnus, *In Metaphysicen* IV, 3, 4 (ed. A. Borgnet, p. 241b)
- viii Cf. Aristoteles, *Metaphysica* IV, 5, 1009a6 et sqq. (ed. G. Vuillemin-Diem, p. 81, v. 399 et sqq.)
- ix Socrates ... universali] Cf. Albertus Magnus, *In Metaphysicen* I, 4, 12 (ed. A. Borgnet, p. 81a); Aristoteles, *Metaphysica* I, 6, 987b1-2 (ed. G. Vuillemin-Diem, p. 28, v. 432-433); ibidem XIII, 4, 1078b17-19 (ed. cit., p. 277, v. 198-200); cf. etiam Heymericus de Campo, *Tractatus problematicus*, q. 18 (ed. Coloniae 1496, f. n I^r).
- x Socratem ... morali] Cf. Averroes, *In Metaphysicen* I, 5 (ed. Venetiis 1572, f. 7va, lit. I).
- xi Hic ... per universalialia] Cf. Albertus Magnus, *In Metaphysicen* I, 4, 12 (ed. A. Borgnet, p. 81a).
- xii De philosophia ... quaesivit universale] Cf. Aristoteles, *Metaphysica* XIII, 4, 1078b17-19 (ed. G. Vuillemin-Diem, p. 277, v. 198-200).
- xiii Cf. Aristoteles, *Metaphysica* I, 6, 987b2-3 (ed. G. Vuillemin-Diem, p. 28, v. 433-434).
- xiv Aristoteles, *Metaphysica* I, 1, 980a21 (ed. G. Vuillemin-Diem, p. 11 v. 3).
- xv *Auctoritates Aristotelis* 3, 18 (ed. J. Hamese, p. 161, v. 16); cf. Aristoteles, *De caelo et mundo* I, 4, 271a33.
- xvi Averroes, *In Metaphysicen* II, 1 (ed. Venetiis 1572, f. 28vb, lit. K); cf. *Auctoritates Aristotelis* I, 62 (ed. J. Hamese, p. 120, v. 91).
- xvii omnes ... arte] Cf. Ps.-Thomas de Aquino, *De universalibus* „Circa”.
- xviii Cf. Porphyrius, *Isagoge* 6, 16-17 (ed. L. Minio-Paluelo, B.G. Dod, p. 12, v. 12-13).
- xix vel quia minor ... intellectu] Cf. Albertus Magnus, *In Metaphysicen* VII, 3, 9 (ed. A. Borgnet, p. 462b).
- xx vel quia fuit discipulus eius] Cf. Alexander Boninin de Alexandria, *In Metaphysicen* VII (ed. Venetiis 1572, f. 224vb, lit. G).

- xxi ad quae ... Dominus] Fere verbatim apud Heymericum de Campo, *Tractatus problematicus*, qu. 3 (ed. Coloniae 1496, f. a III^r).
- xxii Ille Plato ... praeeistentibus] Fere verbatim apud Heymericum de Campo, *Tractatus problematicus*, qu. 7 (ed. Coloniae 1496, f. d V^{r-v}).
- xxiii ad ponendum ... finale] Cf. Averroes, *In Metaphysicen* I, 5 (ed. Venetiis 1572, f. 8ra, lit. C – 8rb, lit. D).
- xxiv Tales ... merita] Haec sententia in medio aevo per multas auctoritates frequenter Platoni adscripta fuit; cf. A. Palazzo, «*Plato dicit quod formae dantur secundum merita materiae*»: la fortuna di una sentenza platonica nelle opere di Eckhart, in: *L'Antichità classica nel pensiero medievale: Atti del convegno della Società Italiana per lo Studio del Pensiero Medievale (SISPM). Trento, 27-29 settembre 2010*, ed. A. Palazzo, Brepols, Turnhout 2011, p. 341-372.
- xxv Posuit ... exemplarum] Cf. Themistius, *In Metaphysicen* XII (ed. S. Landauer, p. 8, v. 29-39).
- xxvi apud ... subsistentium] Cf. Albertus Magnus, *In Metaphysicen* VII, 5, 1 (ed. A. Borgnet, p. 472b-473a).
- xxvii sed ... plena est] Cf. Albertus Magnus, *In Metaphysicen* VII, 2, 8 (ed. A. Borgnet, p. 443a-b).
- xxviii Cf. Aristoteles, *Metaphysica* XII, 7, 1072a30 et sqq. (ed. G. Vuillemin-Diem, p. 257, v. 249 et sqq.).
- xxix sine ... potest] Augustinus, *De diversis quaestionibus* I, 46, 1 (PL 40, 29).
- xxx alia ... hominis] Cf. Augustinus, *De diversis quaestionibus* I, 46, 1 (PL 40, 30).
- xxxi Huiusmodi ... a forma] Fere verbatim apud Alexandrum Bonini de Alexandria, *In Metaphysicen* VII (ed. Venetiis 1572, f. 235ra lit. D-235rb lit. A).
- xxxii Cf. Eustratius, *In Ethicam* I, 7 (ed. H.P.F. Mercken, p. 71, v. 42-45).
- xxxiii Cf. Boethius, *De Trinitate* II (PL 64, 1250A-B).

Nota o Autorach

Artur Andrzejuk – prof. dr hab., prof. zwyczaj. Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego (UKSW), na którego Wydziale Filozofii Chrześcijańskiej kieruje Katedrą Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej oraz Sekcją Historii Filozofii. Autor szeregu publikacji z zakresu filozofii i teologii średniowiecznej, tomizmu, etyki i klasycznej filozofii człowieka. Interesuje się problematyką uczuć, sprawności i cnót moralnych, relacji osobowych. Jest uczniem Profesora Mieczysława Gogacza. Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7926-4070>

Izabella Andrzejuk – dr, adiunkt Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. Członek-założyciel Naukowego Towarzystwa Tomistycznego oraz członek redakcji Rocznika Tomistycznego. Jest autorką ponad sześćdziesięciu artykułów o tematyce filozoficznej. Zainteresowania naukowe: historia filozofii (arystotelizm, tomizm, filozofia polska); filozofia, etyka, klasyczna teoria człowieka, filozoficzne podstawy mistyki. Napisała książkę pt. *Filozofia przyjaźni. Tomasz z Akwinu* (Warszawa 2007). Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4961-2580>

Przemysław Artemiuk – ks. prof. ucz. dr hab., teolog fundamentalny, adiunkt na Wydziale Teologicznym UKSW, wykładowca w Wyższym Seminarium Duchownym w Łomży oraz przewodniczący Stowarzyszenia Teologów Fundamentalnych w Polsce. Ostatnio opublikował monografię *W obronie spraw najważniejszych. Szkice o apologii* (Poznań 2019) oraz zbiór tekstów publicystycznych *Podręczny alfabet katolika* (Kraków 2018), a także zredagował tom studiów *Nowa apologia. Czego, wobec kogo i jak bronimy?* (Płock 2020). Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5337-0329>

Maciej Bała – dr hab., prof. uczelni na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, dziekan Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej. Zainteresowania naukowe ks. Bały skupiają się wokół filozofii religii,

współczesnej filozofii francuskiej, sekularyzacji oraz dydaktyki filozofii. Jest autorem książek *Zofia Józefa Zdybicka* (Kraków 2019), *Pokochać mądrość. Zarys dydaktyki filozofii i etyki* (Warszawa 2009), *O możliwości hermeneutycznej filozofii religii. Propozycja Paula Ricœura* (Warszawa 2007). Członek Société Francophone de Philosophie de la Religion, Conférence Mondiale des Institutions Universitaires Catholiques de Philosophie, Pomorskiego Towarzystwa Filozoficzno-Teologicznego oraz Stowarzyszenia Nauczycieli Filozofii.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7823-7855>

Marcin W. Bukala – dr hab., profesor w Instytucie Filozofii i Socjologii PAN (Zakład Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej). Zajmuje się historią etyki życia gospodarczego okresu przed wyodrębnieniem się dyscypliny ekonomii, kulturą średniowiecza oraz filozofią praktyczną; podstawą habilitacji M.W. Bukala była monografia *Risk and Medieval Negotium. Studies of the Attitude towards Entrepreneurship: from Peter the Chanter to Clarus Florentinus* (Spoleto, 2014) o pojmowaniu ryzyka gospodarczego w prawie kanonicznym i teologii u schyłku XII i w XIII stuleciu. Jest autorem krytycznych edycji szeregu tekstów z polskiej etyki i teologii praktycznej XIV i XV wieku (m.in. Mateusza z Krakowa) i współautorem przekładu kwestii dyskutowanych św. Tomasza *De potentia Dei*. Jest również redaktorem naczelnym pisma „Prakseologia”.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6489-913>

Tomasz Ćwiertniak – mgr filozofii i politologii, absolwent Wydziału Nauk Społecznych Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Magisterium z politologii uzyskał w 2011 r. na podstawie pracy *Człowiek, społeczeństwo, państwo w myśli o. M.A. Krąpca* (promotor: prof. dr hab. Wojciech Kaute), zaś magisterium z filozofii w 2018 r. na podstawie pracy *Tomizm konsekwentny Mieczysława Gogacza na tle dziejów tomizmu* (promotor: prof. zw. dr hab. Andrzej Noras). Obecnie doktorant w Instytucie Filozofii Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach, gdzie przygotowuje rozprawę poświęconą analizie porównawczej tomizmu egzystencjalnego M.A. Krąpca i tomizmu konsekwentnego M. Gogacza.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9515-6168>

Natalia Herold – mgr, absolwentka prawa i administracji na Uniwersytecie Gdańskim (lic.) i Uniwersytecie Warszawskim (mgr). Jest doktorantką filozofii Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego oraz sekretarzem Zarządu Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Interesuje się filozofią klasyczną, a w niej szczególnie etyką i pedagogiką. Publikuje w „Roczniku Tomistycznym”.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4761-9495>

Marcin Karas – prof. dr hab., historyk filozofii – pracuje w Zakładzie Filozofii Polskiej Instytutu Filozofii UJ. Prowadzi badania z historii idei i z filozofii średniowiecznej, jest autorem ponad 180 publikacji. Ostatnio zajmuje się głównie kosmologią wczesnonowożytną i filozofią dziejów. Opublikował m. in. książki: *Koncepcja czasu w pismach Williama Ockhama* (Kraków 2003), *Natura i struktura wszechświata w kosmologii św. Tomasza z Akwinu* (Kraków 2007), a także prace: *Z dziejów Kościoła. Ciągłość i zmiana w Kościele rzymskokatolickim w XIX i XX wieku* (Sandomierz 2008), *Integryzm Bractwa Kapłańskiego św. Piusa X* (Kraków 2008), czy też *Historiozofia Teilharda de Chardin wobec tradycyjnej myśli chrześcijańskiej* (Kraków 2012), liczne artykuły (45) oraz przekłady (43).
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2288-9512>

Marcin Klimski – doktor nauk humanistycznych w zakresie filozofii, adiunkt w Instytucie Pedagogiki oraz pracownik Centrum Ekologii i Ekofilozofii Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Jego zainteresowania naukowo-badawcze skupione są na edukacji globalnej, edukacji ekologicznej oraz etyce środowiskowej wraz z ich odniesieniami do działań w sferze społeczno-przyrodniczej. Uczestnik projektów, w tym edukacyjnych, m.in. „Ekologia integralna encykliki *Laudato Si'* w działaniu Wspólnot Caritas i społeczności lokalnych”, „Kościół wobec kryzysu ekologicznego. W 30. rocznicę listu pasterskiego Episkopatu Polski nt. ochrony środowiska”, „Monitoring środowiskowy i mediacje w konfliktach ekologicznych”. Jest członkiem RCE Warsaw Metropolitan – Centrum Eksperymentalnego na Rzecz Edukacji dla Zrównoważonego Rozwoju, zorientowanego na kwestie edukacji obywateli w kwestii zrównoważonego rozwoju. Autor ekspertyz, opracowań naukowych i scenariuszy zajęć lekcyjnych z zakresu edukacji ekologicznej.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-9118-1673>

Martyna Koszkało – dr hab., prof. Uniwersytetu Gdańskiego. Kierownik Zakładu Historii Filozofii Starożytnej, Średniowiecznej i Nowożytnej Instytutu Filozofii. Zastępca Dyrektora Instytutu Filozofii. Jej zainteresowania badawcze obejmują historię filozofii starożytnej, średniowiecznej i nowożytnej, filozofię Boga, historię pojęcia wolnej woli. Autorka książek *Indywiduum i jednostkowie. Analiza wybranych tekstów Jana Dunsza Szkota* (Lublin 2003) oraz *Natura woli, wolność a konieczność. Stanowisko Jana Dunsza Szkota na tle koncepcji św. Augustyna, św. Anzelma z Canterbury i św. Tomasza z Akwinu* (Gdańsk 2019). Autorka haseł encyklopedycznych z zakresu filozofii średniowiecznej w *Powszechnej Encyklopedii Filozofii*, tłumaczeń z łaciny. Publikuje w „Rocznikach Filozoficznych”, „Filo-Sofiji”, „Przeglądzie Filozoficznym” i in.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1475-4319>

Maciej Kulik – dr, absolwent studiów doktoranckich na Uniwersytecie Wrocławskim, gdzie w 2021 r. obronił z wyróżnieniem rozprawę doktorską *Wielkoduszność i niewzruszoność. Postawy wobec losu w filozofii Arystotelesa i stoików*, napisaną pod kierunkiem dr. hab. Michała Głowali. W roku akademickim 2019/2020 był zatrudniony na Uniwersytecie Medycznym im. Piastów Śląskich we Wrocławiu oraz w Niepublicznej Wyższej Szkole Medycznej. Do jego zainteresowań badawczych należy zagadnienie postaw moralnych wobec losu w filozofii starożytnej (Arystoteles, stoicy) oraz problem trafu moralnego (moral luck) we współczesnej filozofii analitycznej. Prócz tekstu zawartego w niniejszym tomie opublikował pięć recenzowanych artykułów naukowych, w tym wchodzący w skład tomu pierwszego serii „Principia Philosophiae Christianae” artykuł *Krytyka teodycei św. Tomasza z Akwinu*.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2619-6331>

Dawid Lipski – dr, adiunkt w Instytucie Społecznych Podstaw Penitencjarystyki Szkoły Wyższej Wymiaru Sprawiedliwości. Stypendysta Funduszu Stypendialnego i Szkoleniowego (Liechtenstein), Fundacji Lanckorońskich z Brzezia (Londyn) oraz Deutscher Akademischer Austausch Dienst (Kolonja). Redaktor w czasopiśmie „Pro Fide, Rege et Lege” oraz w „Roczniku Tomistycznym”. Nauczyciel mianowany etyki w szkole podstawowej.

Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2136-0622>

Jerzy Nitychoruk – prof. dr hab., geolog, profesor nauk o Ziemi, specjalizuje się w geologii czwartorzędu. Profesor i rektor Państwowej Szkoły Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej. Absolwent geografii na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej (1981) i geologii na Uniwersytecie Warszawskim (1985). Doktoryzował się (1993) i habilitował (2001) na Wydziale Geologii UW. Tytuł profesora nauk o Ziemi otrzymał 24 kwietnia 2012. W latach 1984–2013 był pracownikiem Instytutu Geologii Podstawowej na Wydziale Geologii Uniwersytetu Warszawskiego. W 2013 podjął pracę w Państwowej Szkole Wyższej im. Papieża Jana Pawła II w Białej Podlaskiej. W latach 2013–2019 był dziekanem Wydziału Nauk Ekonomicznych i Technicznych. W czerwcu 2019 został wybrany w wyborach uzupełniających na rektora PSW w Białej Podlaskiej na kadencję 2019–2020. W czerwcu 2020 uzyskał reelekcję na kadencję 2020–2024. Opublikował ponad 300 prac – indeks Hirscha 17 (wg bazy Scopus).

Maciej Nowak – licencjat filozofii na Uniwersytecie Kardynała Stefana Wyszyńskiego, obecnie kontynuuje studia magisterskie na tejże uczelni, absolwent studiów inżynierskich kierunku Elektrotechnika na Politechnice Warszawskiej, członek Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Jest zainteresowany logiką i historią filozofii.

Anna Palusińska – dr hab., dr hab. adiunkt w Katedrze Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej Wydziału Filozofii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Interesuje się naukowo filozofią późnego antyku oraz filozofią bizantyńską. Pisała o jej głównych przedstawicielach: Janie Filoposie, Michale Psellosie, Mikołaju z Methone i Grzegorz Palamasie.

Magdalena Płotka – dr hab., profesor uczelniany w Katedrze Historii Filozofii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Z-ca redaktora naczelnego Rocznika Tomistycznego. Jej zainteresowania naukowe skupiają się wokół średniowiecznej filozofii praktycznej, historii filozofii polskiej w XV i XVI wieku, paleografii łacińskiej oraz filozofii współczesnej. Jest autorką książki *Metafizyka i semantyka. Filozofia Jana Wersora* (Warszawa, 2013) oraz *Filozofia jako praktyka. Myśl krakowskiego praktycyzmu w XV i XVI* (Warszawa 2016). Publikuje w „Rocznikach Filozoficznych”, „Edukacji filozoficznej”, „Filosofiji”, „Roczniku Tomistycznym” i in.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6993-2178>

Jan Pocięj – mgr inż., magister teologii. Przygotował rozprawę doktorską w Instytucie Filozofii UJ na temat związków filozofii ks. prof. Tadeusza Wojciechowskiego z odkryciami fizyki i biologii dwudziestego wieku (2017). Autor artykułu „Piotra Semenienki próba odnowy filozofii klasycznej” (RT 5(2016)). Uczestnik X Międzynarodowego Kongresu Ontologicznego w San Sebastian (2012), gdzie wygłosił referat „The Wave-Corpuscle Duality of Matter and the Nature of the Universe”. Jego zainteresowania naukowe skupiają się wokół aktualizacji tomizmu w oparciu o współczesny obraz świata opracowany przez nauki przyrodnicze. Jest członkiem Sodalicii Świętej Jadwigi Królowej.

Marek Prokop – dr, historyk filozofii, bibliotekoznawca, arabista. Studiował historię filozofii w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie w latach 1969-1974 (magisterium u prof. M. Gogacza). Doktoryzował się ze średniowiecznej filozofii arabskiej u prof. M.-T. d'Alverny na Uniwersytecie w Poitiers w 1978 roku. Po doktoracie zatrudniony kontraktowo w Centre National de la Recherche Scientifique (1979-1983), następnie kierował działem rękopisów Biblioteki Polskiej w Paryżu (1982-2002). Od 1995 r. jest pracownikiem naukowym Zakładu Biografistyki Polonijnej PUNO. Członek: Société Internationale de la Philosophie Médiéval w Louvain, Centre de Recherche Philosophique Saint Thomas d'Aquin w Paryżu, Naukowe Towarzystwo Tomistyczne w Warszawie, Towarzystwo Historyczno-Literackie w Paryżu. W 2009 r. opublikował zbeletryzowaną opowieść o filozofii, zbudowaną na kanwie podróży do różnych krajów, zatytułowaną *Podróże z Awicenną*.

Jacek Salij – prof. dr hab., teolog, dominikanin, od 1970 roku związany zawodowo z Akademią Teologii Katolickiej w Warszawie (od 1999 Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego). W 1990 został profesorem nadzwyczajnym i objął funkcję kierownika Katedry Teologii Dogmatycznej, którą sprawował do przejścia na emeryturę w 2013 roku. Jest znawcą i tłumaczem tekstów św. Tomasza z Akwinu. Oprócz działalności ściśle naukowej o. Jacek Salij niezmiernie popularyzuje problematykę teologiczną przez liczne publikacje popularno-naukowe, a także kazania i rekolekcje (np. podczas zarazy w Wielkim Poście 2020 prowadził ogólnopolskie telewizyjne rekolekcje wielkopostne).

Maciej Stanek – doktor nauk humanistycznych, absolwent filozofii na Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (2010 r.); doktorat uzyskał w 2015 r., broniąc rozprawy doktorskiej, napisanej pod kierunkiem Prof. H. Wojtczak nt. Jana Burydana „*Quaestiones super 'Parva naturalia' Aristotelis*”. Edycja krytyczna i analiza historyczno-filozoficzna; od 2020 r. pracownik badawczo-dydaktyczny w Instytucie Filozofii na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach; jego zainteresowania naukowe dotyczą przede wszystkim późnośredniowiecznej filozofii przyrody (głównie *Parva naturalia*, *Problemata* i *De anima*) oraz logiki, zwłaszcza uprawianych na Uniwersytecie Paryskim i Uniwersytecie Krakowskim. Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6111-1324>

Bartłomiej Uzar - student Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Zainteresowania naukowe oscylują między metafizyką oraz logiką, zwłaszcza w kontekście scholastycznym, neoscholastycznym i analitycznym. Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2240-1310>

Janusz Węgrzecki – prof. dr hab., kierownik Zakładu Teorii Państwa i Teorii Polityki Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie. Zainteresowania badawcze ks. Węgrzeckiego obejmują aksjologiczne podstawy polityki i demokracji, teorie władzy, podejście interpretacjonistyczne w naukach o polityce, Kościół w sferze publicznej, myśl społeczna papieży Jana Pawła II, Benedykta XVI, Franciszka, relacja religia i polityka. Autor książek *Wpływ, autorytet, dominacja. Teorie władzy i ich struktura* (Warszawa 2011) oraz *W obronie rozumu politycznego. Myśl Josepha Ratzingera/Benedykta XVI* (Warszawa, 2019). Nr ORCID: (<https://orcid.org/0000-0002-9335-0215>)

Michał Zembrzusi – dr hab, profesor uczelniany w Katedrze Historii Filozofii Wydziału Filozofii Chrześcijańskiej UKSW. Interesuje się problematyką epistemologiczną w starożytności i średniowieczu, a szczególnie problematyką pamięci i teorią intelektu możliwościowego i czynnego. Jest współredaktorem książek w serii „Opera philosophorum medii aevii”. W jej ramach w 2012 opublikował autorską monografię zatytułowaną: *Tomasz z Akwinu. Komentarz „O pamięci i przypominaniu”*. W 2019 roku opublikował monografię pt. *Filozofia intelektu. Tomasa z Akwinu koncepcja intelektu możliwościowego i czynnego*. Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4647-479X>

Michał Ziółkowski MI – dr, członek Zakonu Posługujących Chorym (Ministri Infirmorum), członek zwyczajny Naukowego Towarzystwa Tomistycznego. Autor książki *Pokonać śmierć czy zmienić człowieka. Ideologia współczesnego transhumanizmu wobec heterodoksji Mikołaja Fiodorowa* (Warszawa 2020). Publikuje w kwartalniku „Fides et Ratio”, serii „Universum Ethicae Christianae” oraz „Roczniku Tomistycznym”. Zainteresowania naukowe skupia wokół: filozoficzno-teologicznej analizy transhumanizmu i związanych z tym nurtem problemów bioetycznych oraz etyce sztucznej inteligencji; ewolucji idei antychrysta w tekstach biblijnych; filozofii tomizmu konsekwentnego; koncepcji myślicieli rosyjskiego renesansu filozoficzno-religijnego.
Nr ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5369-071X>